

Spatial Development Modeling in Small Cities Based on Habitant's Needs Assessment (Case Study: Dehsorkh)

Daryoush Moradi Chadegani

Assistant Professor, Urban Planning Department, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Narges Soltani*

Assistant Professor Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Engineering and Technology, Shahid Ashrafi Esfahani University, Isfahan, Iran.

Nilofar Rastghalam

PhD Candidate, Urban Planning Department, Fine Arts College, Tehran University, Tehran, Iran

Keykhosro Irajy Asiabadi

Master of Civil Engineering, Dehsorkh Municipality, Isfahan, Iran

Extended Abstract

Introduction

The spatial development model is of particular importance for guiding and controlling the development of cities in the future and creates intervention agendas of urban management system in the spatial structure of the city. Strategic planning is a systematic approach to deciding and implementing activities related to forming and managing a system and its functions. Urban strategic spatial planning emphasizes selectivity, choice of strategic issues, and identification of the planning environment with an analytical-critical perspective. Needs have been introduced as important motivations of individual and collective behavior, so behaviors are reflections of the needs, and sustainability and continuity of human life depend on their satisfaction. Satisfaction can be defined as the level of actual performance of an organization to respond to the expectations of its clients. The lack of needs and satisfaction' assessment processes in urban planning and management system will lead to shortcomings such as: the absence of complete knowledge about citizens' requests and needs, the lack of mutual relationship between decision-makers and the community, and the absence of applicable theoretical foundations in urban planning and governance.

Theoretical Framework

In this article, by applying the problem-oriented strategic urban space planning approach, based on needs and satisfaction' assessment processes of residents in the city of Dehsorkh (a small city in transition from a village to a city), the urban spatial planning model has been produced at the strategic level and its distinctive features have been traced and introduced. Urban strategic spatial planning was employed due to the emphasis on the principle of uncertainty in planning, the probability of the planning process, the need to expand the scope of planning in broader political, social, economic, and environmental fields; emphasis on

*. Corresponding Author: n.soltani@ashrafi.ac.ir

paying attention to the role of various actors (stakeholders); and the ability to support urban planning models based on dual or multiple integrated basic concepts.

Focusing on the study area's main and strategic problems allows for guiding the issue and promoting the phenomenon's values. Program priorities are considered by identifying and analyzing problems, and indicators to measure and evaluate program status can be identified.

Methodology

The research method used in this study, in order to analyses related to needs and satisfaction assessment, quantitative (by analyzing descriptive statistical and Friedman test) and qualitative (by analyzing texts and documents by focus group of key stakeholders) techniques and methods have been used based on a descriptive analysis and a prescriptive-analytical study, based on an inductive, applied research strategy.

Results and Discussion

The achievement of this research suggest that the importance of intervention based on fundamental concepts such as sustainability, social unity, and public participation, which prevent social disintegration and physical rupture in urban spatial structure and to guide and control the development process of the city in the direction of improving and improving residents' access to services and facilities supporting housing.

Conclusion

Finally, according to the obtained results, need for intervention based on fundamental concepts such as sustainability, social solidarity, and public participation that prevent social and physical disintegration in the spatial structure of the city and guide controlling the development process of the city in the direction of improving and promoting residents' access to services and facilities supporting housing. Improving the level of satisfaction of residents (especially at the neighborhood level) is directly related to providing fair and balanced access to urban facilities and infrastructure.

Keywords: Needs assessment, Satisfaction, Strategic Urban Spatial Planning, Dehsorkh

Citation:

Moradi Chadegani, D., Soltani, N., Rastghalam, N & Iraj Asiabadi, K. (2024). Spatial Development Modeling in Small Cities Based on Habitant's Needs Assessment (Case Study: Dehsorkh). *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 8(31), 75-92. <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2044044.1081>

DOI: <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2044044.1081>

URL: https://jspr.jdisf.ac.ir/article_719726.html?lang=en

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by Journal of Urban Studies on Space and Place.
This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)).

الگوسازی توسعه فضایی در شهرهای کوچک بر پایه سنجش نیاز ساکنان (مورد مطالعه: شهر دهرسخ)

داریوش مرادی چادگانی

استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

نرگس سلطانی*

استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی، اصفهان، ایران

نیلوفر راست قلم

دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

کیخسرو ایرجی آسیابادی

کارشناس ارشد مهندسی عمران، شهرداری دهرسخ، اصفهان، ایران

چکیده

الگوی توسعه فضایی برای هدایت و کنترل مسیر توسعه شهرها در آینده اهمیت ویژه‌ای دارد و دستورکارهای مداخله در ساختار فضایی شهر را برای سیستم مدیریت شهری ایجاد می‌کند. در این مقاله با به‌کارگیری رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضای شهری مشکل سو، مبتنی بر سنجش نیاز و رضایت ساکنان در شهر دهرسخ (یک شهر کوچک و در حال گذار از روستا به شهر)، الگوی توسعه فضایی شهر در سطح راهبردی تولید و ویژگی‌های متمایز آن ردیابی و معرفی شده است. به منظور انجام تحلیل‌های مرتبط با نیازسنجی و رضایت‌سنجی از شیوه کمی و کیفی (ترکیبی^۲) بهره گرفته شده است که فنون و روش‌های کمی (چون تحلیل‌های آماری توصیفی و آزمون میانگین فریدمن) و کیفی (چون تحلیل متن، تحلیل محتوا و تحلیل متون برآمده از گروه هیئت منصفه ذی‌نفعان کلیدی) و نیز از لحاظ هدف بیرونی کاربردی و توصیفی-تحلیلی-تجویزی است. مهم‌ترین یافته‌های پژوهش بیانگر ضرورت مداخله بر اساس مفاهیم بنیادین، چون پایداری، همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی است که مانع از گسیختگی اجتماعی و گسستگی کالبدی در ساختار فضایی شهر می‌شود و در مسیر ارتقا و بهبود دسترسی ساکنان به خدمات و امکانات پشتیبان سکونت، روند توسعه شهر را هدایت و کنترل می‌کند. ارتقای سطح رضایتمندی ساکنان (به‌ویژه در سطح محلات) ارتباط مستقیم با فراهم شدن دسترسی عادلانه و متعادل به امکانات و زیرساخت‌های شهری دارد.

کلیدواژگان: نیازسنجی، رضایتمندی، برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهری، دهرسخ.

*. ایمیل نویسنده مسئول: n.soltani@ashrafi.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

به منظور رفع کاستی‌ها در برنامه‌های جامع و تفصیلی و کاهش غلبه چهارچوب شناخت‌شناسی اثبات‌باور بر الگوهای توسعه شهری و منطقه‌ای، رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضایی به‌عنوان یک راه‌حل جایگزین معرفی شد، به‌گونه‌ای که اصولی چون عدم قطعیت، احتمالی بودن فرایند برنامه‌ریزی، ارتقای سطح مشارکت عمومی، امکان‌پذیر شدن بازگشت به مراحل پیشین و پسین در فرایند برنامه‌ریزی، پذیرش محدودیت در منابع، دانش و نیروی انسانی، سطح بندی برنامه در دو سطح راهبردی و عملیاتی و تعمیم فرایند برنامه‌ریزی به سطح اجرا را در فرایند و محتوای برنامه‌های توسعه شهری و منطقه‌ای جایگزین کرد (Steinberg, 2000). برنامه‌ریزی راهبردی فضایی، فرآیندی اجتماعی فضایی منعطف و متمرکز است که توسط بخش عمومی راهبری می‌شود و برون‌داد آن بیانیه‌های چشم‌انداز، اهداف کلان و خرد، راهبردها، سیاست‌ها، برنامه‌های عملیاتی و پروژه‌هاست. در این رهیافت حل همه مشکلات شهر در دستورکار قرار ندارد و تمرکز بر موضوعات راهبردی و حل مشکلات اصلی و دارای اولویت است (مؤمنی و مصطفوی، ۱۳۹۶). در بیشتر شهرهای ایران رهیافت برنامه‌ریزی عقلانی جامع (با نام برنامه‌ریزی جامع و تفصیلی) که ویژگی‌های اصلی آن به‌کارگیری اصل قطعیت، پذیرش نامحدود بودن منابع و دانش، خطی بودن فرایند برنامه‌ریزی، انعطاف‌پذیری اندک و کالبدی بودن (در برابر فضایی بودن) در دستور کار رسمی بخش عمومی (چون شهرداری‌ها و اداره‌های کل راه و شهرسازی) قرار دارد که پاسخگوی نیازهای فعلی شهرها نیست و میزان تحقق اهداف پیش‌بینی شده در آن‌ها ناچیز است (رعنایی، ۱۳۸۹). بنابراین گذار از الگوی برنامه‌ریزی جامع به سمت برنامه‌ریزی راهبردی

فضایی در شهرها، با توجه به ویژگی‌های ترکیبی، انعطاف‌پذیر بودن و پویایی آن در جهت حل مسائل و مشکلات و سازگاری با تحولات آینده ضروری به نظر می‌رسد (عبدی دانشپور، ۱۳۸۲). فرایند برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهری را با دو شیوه متفاوت هدف‌سو و مشکل‌سو می‌توان پیاده‌سازی و اجرا کرد (Bryson, 1995: 74). شیوه هدف‌سو فرایند برنامه‌ریزی با تأکید بر اصل آینده‌بینی صریح مشکلات آتی تحت فشارهای ساختار قدرت در جامعه قرار دارد، درحالی‌که در تضاد با شیوه نخست می‌توان شیوه‌ای را برگزید که با تحلیل مشکلات گذشته و کنونی تلاش می‌کند تا عمل برنامه‌ریزی با توجه به کاهش بار و پیامدهای آتی مشکلات موجود انجام گیرد (Rock, 2012). در این شیوه که در مقایسه با گزینه نخست به عمل برنامه‌ریزی راهبردی نزدیک‌تر است، انتخاب پدیده مورد برنامه‌ریزی برای شناخت مشکلات گذشته و جاری آن اهمیت بسزایی دارد (Albrechts 2004). فرایند برنامه‌ریزی راهبردی فضایی تغییر و توسعه شهری همراه با انتخاب شیوه مشکل‌سوی برنامه‌ریزی هر دو جنبه برنامه‌ریزی شهری یعنی تغییر فضاهای موجود و توسعه فضاهای جدید را در برمی‌گیرد؛ به عبارت دیگر کوشش برنامه‌ریزی در جهت تأثیرگذاری، تغییر، توسعه و کنترل نیروها توأم با برنامه‌ریزی برای تغییر است (صرافی، ۱۳۸۰). در این فرایند انتخاب پدیده برنامه‌ریزی‌شده به منظور تحلیل مشکلات و شناسایی مفاهیم پایه برنامه‌ریزی (موضوعات راهبردی) اهمیت ویژه‌ای دارد (Buyukdamgaci & Nuket, 2006: 671). در این مقاله، به منظور دستیابی به الگوی توسعه فضایی در شهر دهرسخ برپایه اصول برنامه‌ریزی راهبردی فضایی مشکل‌سو که در آن بیانیه مشکلات با انجام نیازسنجی و رضایت‌سنجی از

ساکنان پشتیبانی می‌شود، مسیرهای چهارگانه شامل: (۱) تحلیل اسناد فرادست با هدف ردیابی مشکلات و اولویت‌بندی آن‌ها در طرح‌ها و برنامه‌های ملی و منطقه‌ای و شناسایی خط‌مشی کلی جهت شیوه تغییر و توسعه شهر؛ (۲) نیازسنجی از شهروندان با هدف دستیابی به اولویت نیازهای شهروندان؛ (۳) مصاحبه با ذی‌نفعان و تصمیم‌گیرندگان با هدف شناسایی مشکلات، چالش‌ها و نگرانی‌های آن‌ها در وضعیت موجود و (۴) تحلیل ساختار فضایی شهر با هدف شناسایی کمبودها و مقایسه با استانداردها، طراحی و تدبیر شده‌اند و با یکپارچه‌سازی و تحلیل تطبیقی آن‌ها با یکدیگر، بیانیه نهایی مشکلات جهت تولید الگوی توسعه شهر دهسرخ اسناد برنامه تدوین شده است.

شهر دهسرخ تا پیش از سال ۱۳۹۸ ه.ش. در سلسله مراتب تقسیمات کشوری استان اصفهان روستا بود و پس از آن به جایگاه شهری در شهرستان مبارکه از توابع بخش گرکن جنوبی ارتقا یافت. افزایش جمعیت یک روستا و تبدیل آن به شهر، تغییرات اقتصادی ناشی از تحول اقتصاد مبتنی بر دامداری به اقتصاد مبتنی بر خدمات شهری، افزوده شدن امکانات و تسهیلات شهری، توسعه حمل‌ونقل همگانی، محدودیت‌های توسعه ناشی از وجود اراضی کشاورزی در شهر، تغییر در ضوابط و قوانین و مقررات شهری، افزایش ارزش زمین و تغییرات جمعیتی از نتایج تغییرات اخیر شهر دهسرخ است (شهرداری دهسرخ، ۱۴۰۲) و در آن سابقه‌ای از برنامه‌ریزی راهبردی بر پایه سنجش نیاز و رضایت وجود ندارد. پرسش‌های تدبیرشده برای این مقاله را این‌گونه می‌توان معرفی کرد: نخست، نیازهای اصلی ساکنان شهر دهسرخ در سطح محلات شهر چیست؟ دوم، میزان رضایت ساکنان شهر دهسرخ از خدمات ارائه‌شده توسط شهرداری در سطح محلات

شهر چگونه است؟ سوم، چگونه الگوی توسعه شهر دهسرخ بر پایه برنامه‌ریزی راهبردی فضایی مشکل‌سو برآمده از نیازها و رضایت ساکنان دگرگون می‌شود؟ در تناظر با پرسش‌ها، اهداف سه‌گانه این پژوهش شامل: (۱) دستیابی به نیازهای اصلی ساکنان در محلات شهر دهسرخ؛

(۲) دستیابی به میزان رضایت ساکنان از خدمات ارائه‌شده توسط شهرداری دهسرخ و (۳) ارائه الگوی مداخله در ساختار فضایی شهر دهسرخ در سطوح راهبردی و عملیاتی در راستای سیاست‌گذاری و توسعه شهری و ارتقای سطح رضایتمندی ساکنان و تأمین نیاز آن‌ها می‌شوند.

۲. ادبیات نظری پژوهش

انتقاد از رهیافت‌های سنتی و کالبدی برنامه‌ریزی شهری، به شکل‌گیری نظریه‌های گزینه که هم کارکرد اجتماعی و اقتصادی و هم ساختار کالبدی را در نظر آورد، منجر شده است. تفکر راهبردی؛ تفکر مشکل‌گشایی و دیدگاه ساختاری-کارکردی بیانگر چنین تغییری در دیدگاه سنتی برنامه‌ریزی بوده است (Rock, 2012). از دهه ۱۹۶۰م جنبش‌های انتقادی به کارکرد برنامه‌ریزی در سطوح شهری و فراشهری سبب برانگیختن گفت‌وگو مشارکت در برنامه‌ریزی شهری و در دست‌ورکار قرار گرفتن آن در برخی کشورها و چیرگی سیاست در برنامه‌ریزی شهری شد. با تعریفی که از آن، پس از برنامه‌ریزی همچون یک فعالیت سیاسی انجام شد، فرصت پرداختن به جنبه‌های اجتماعی برنامه‌ریزی نیز بیشتر پیش آمد (عبدی دانشپور، ۱۳۸۷: ۳۴۹). برای نمونه، لندن برای تنظیم برنامه خود به مجموعه‌ای از مطالعات جمعیتی، اقتصادی، زیست‌محیطی، حمل‌ونقل، مسکن و... استناد می‌کند و این ارقام و مستندها هستند که در کنار نظرات مردم، کارشناسان و

الف) شناسایی مشکل ساده که مستقیم از سوی تصمیم‌ساز یا مشکل‌گشا انجام می‌گیرد؛
ب) شناسایی مشکل پیچیده که مشکل‌گشا با توجه به نشانه‌ها و اقدام‌هایی که برای شناسایی انجام می‌دهد، مشکل را می‌یابد.

مرحله دوم: تعریف مشکل: در پاسخ به پرسش «مشکل چیست؟» صورت‌بندی پیچیدگی‌های مشکل، ویژگی‌های وضعیت مشکل‌دار و شیوه ارتباط آن با سایر مشکل‌ها تعیین و تفسیر می‌شود. این مرحله نشان از فرآیند و نیز از فرآورده (محصول) دارد و به درک دقیق وضعیت مشکل‌دار می‌انجامد و به همین دلیل ارزیابی وضعیت نیز نامیده می‌شود (UNISDR, 2012).

مرحله سوم: علت‌یابی: علت هر مشکل با استوار بودن بر چهارچوب تفکر علت‌یابی باور که شرایط به وجود آمدن مشکل را شکل می‌دهد، شناسایی می‌شود. فرآیند تشخیص علت مشکل از گام‌های گردآوری اطلاعات، تولید و آزمون فرضیه تشکیل می‌شود.

مرحله چهارم: مشکل‌گشایی و تولید هزینه: برای درک مشکل، دستیابی و پیمودن مسیر مشکل‌گشایی، تحلیل وضعیت مشکل‌دار، جست‌وجوی گزینه‌ها در فضای مشکل و بر اساس دانش موجود در گشودن مشکل و نیز بیان علت اختیار گزینه‌ها (با به‌کارگیری تفکر تحلیلی) انجام می‌شود.

مرحله پنجم: ارزش‌گذاری، انتخاب گزینه برتر و اجرا: در پی تعیین گزینه‌های ممکن برای گشودن مشکل با به‌کارگیری سنجه‌هایی درخور، ارزش‌گذاری انجام می‌شود. این فرآیند با چالش‌هایی مرتبط با عدم قطعیت در برآمدهای حاصل از هر انتخاب، تعیین میزان مفید بودن یا مفید نبودن یک گزینه و انتخاب گزینه‌ای با اثرهای جانبی روبه‌روست (شریف‌زادگان و مؤمنی، ۱۳۹۳: ۴۳؛ Rock, 2012).

مسئولان شهر، مبنایی برای تدوین چشم‌انداز، اهداف و راهبردها می‌شوند. بررسی سوابق پژوهش حاکی از آن است که در منابع خارجی پژوهش‌های متعددی درخصوص ارزیابی وضعیت سکونتگاه‌های شهری در چهارچوب برنامه‌ریزی راهبردی انجام گرفته است. از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به برنامه‌ریزی راهبردی محلات شهر ورشو (vasilevska & vasic, 2009) در قالب چشم‌انداز، اهداف، راهبرد و سیاست‌ها اشاره کرد که در قالب یک برنامه پانزده‌ساله با هدف اعتلا و توسعه شهر در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی به صورت هدف‌سو انجام پذیرفته است. در نمونه دیگری برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهر با رویکرد شهر سبز پاسادنا (Hutter & Wiechmann, 2022) با هدف ارتقای سرزندگی شهری در دستورالعمل قرار گرفته تا زیست‌پذیری شهری را افزایش دهد. در پژوهش دیگری با تأکید بر ویژگی تقلیل‌مداری برنامه‌ریزی راهبردی دو هدف کلان به‌عنوان اهداف بلندمدت شهری در زمینه توسعه اقتصادی و شناسایی راه‌های کنترل جمعیت انتخاب شده تا وضعیت شهر سامان یابد (Cavenago & Trivellato, 2010; Wilhite. etal, 2005).

۱-۲- معرفی شیوه مشکل‌سو در برنامه‌ریزی شهری راهبردی

فرآیند عقلانی مشکل‌یابی-مشکل‌گشایی با پشتوانه رهیافت‌های عقلانی، فرآیندی با درون‌دادها (ارزش‌های حاکم بر جامعه، انتظارات، چشم‌داشت‌ها، محدودیت‌ها و امکانات موجود در جامعه) (Cavenago & Trivellato, 2010)، برون‌دادها (سیاست‌ها و تصمیم‌ها) و نیز سازوکارهای درونی است که دو عمل اصلی مشکل‌یابی و مشکل‌گشایی را به کار گرفته (زیاری، ۱۳۹۱: ۲۱) و پنج مرحله دارد: مرحله نخست: مشکل‌یابی: در دو حالت رخ می‌دهد:

شیوه مشکل‌سو، نوعی برنامه‌ریزی عمل‌باورانه است و بر پایه واکنش نسبت به مشکلات گذشته و کنونی قرار دارد. ویژگی این نوع برنامه‌ریزی، شکل‌گیری و پیدایش موضوع‌ها و اهداف پیش از تصمیم‌گیری نشده است. در این شیوه کوشش اندکی برای نگاه به آینده با توجه به پیامدهای آتی فعالیت‌های برنامه‌ریزی انجام می‌گیرد (عبدی دانشپور، ۱۳۸۷: ۱۱۵؛ Dickson. et al, 2019).

۲-۲- معرفی رهیافت سنجش نیاز در برنامه‌ریزی شهری

از سال ۱۹۸۱ میلادی، سنجش نیاز به‌عنوان ابزار مورد استفاده و رایج در بخش‌های دولتی و خصوصی به کار گرفته شد. سنجش نیاز یک فرآیند سیستماتیک برای هدایت تصمیم‌گیری در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است که تفکر پیش از عمل تصمیم‌گیری را در یک فرآیند برنامه‌ریزی پایه‌گذاری می‌کند (کریمی، ۱۳۸۵؛ زیاری و همکاران، ۱۳۸۸). سنجش و ارزیابی نیاز قادر است برای هر برنامه و پروژه‌ای با هر مقیاس، چهارچوب زمانی یا بودجه‌ای صورت گیرد. نیازسنجی را روش نظام‌مند در مطالعه دانش، توانایی، علایق، یا نگرش یک گروه اجتماعی درگیر در یک موضوع خاص می‌داند و سنجش نیاز را به دورهیافت مستقیم و غیرمستقیم دسته‌بندی می‌کند (حاج شیرمحمدی، ۱۳۸۶؛ جوانی، ۱۳۸۱).

نخست: رهیافت سنجش نیاز مستقیم: نیازسنجی مستقیم آن است که به‌صورت مستقیم اطلاعات در قالب پیمایش تحقیقاتی گردآوری می‌شود (Buyukdamgaci & Nuket, 2006: 671). نیازسنجی مستقیم به اطلاعاتی منجر می‌شود که از دقت و اطمینان بیشتری برخوردار است.

دوم: رهیافت سنجش نیاز غیرمستقیم: شیوه غیرمستقیم

آن است که از اطلاعات ثانویه استفاده شود یا از صاحب‌نظران پیرامون مسائل یا نیازهای مهم پرسش می‌شود. در روش غیرمستقیم از داده‌های دست دوم استفاده می‌شود و یا نظرهای مدیران اصلی درباره نیازهای اولیه و موضوع‌ها مورد پرسش قرار می‌گیرد (دلور، ۱۳۸۱). کاربردهای سنجش نیاز را این‌گونه معرفی کرده‌اند: نخست، نمایش داده و اطلاعات برای تعریف نیازها؛ دوم، اولویت‌بندی نیازها؛ سوم، نمایش معیار برای سنجش مداخلات بالقوه؛ چهارم، تولید اطلاعات برای اختیار یک یا چند گزینه به‌منظور انجام فعالیت‌های اجرایی برنامه؛ پنجم، تولید اطلاعات برای ارزیابی عملکرد سیستم مدیریت اجرای برنامه (Hutter & Wiechmann, 2022).

در این پژوهش از روش تحلیلی و استنباطی به‌منظور ردیابی و تحلیل شدت و پراکندگی نیازهای ساکنان شهر دهسرخ استفاده شده است که در آن سنجش نیاز به‌عنوان مسیر مطلوب برای دستیابی به توسعه و بهبود عملکرد معرفی شده است و برای پیش‌بینی بر پایه ارزیابی وضعیت موجود به کار گرفته می‌شود. بر این اساس، نیاز ساکنان محلات شهر دهسرخ بر اساس فاصله وضعیت موجود شهر به‌عنوان یکی از روستاهایی که به‌تازگی به‌عنوان شهر کوچک شناخته می‌شود، در برابر وضعیت مطلوب و مورد قبول شهروندان ارزیابی و سنجش می‌شود.

۳. روش‌شناسی پژوهش

بر پایه اهداف مقاله (ن.ک. به مقدمه)، پژوهش در این مقاله کاربردی است که با توصیف و تحلیل پدیده مورد پژوهش (محلات شهر دهسرخ) به معرفی شدت نیازها و میزان رضایت‌مندی از امکانات فراهم‌شده برای زندگی در شهر می‌پردازد. راهبرد پژوهش استقرایی و شیوه انجام آن به‌صورت آمیخته (کمی و کیفی) است.

جدول شماره (۱): انواع تعاریف نیاز

تعریف نیاز	پایه‌های طبقه‌بندی انگاشت نیاز	مرجع معرفی تعریف نیاز
نیاز به‌عنوان تفاوت میان عملکرد مطلوب و عملکرد مشاهده‌شده یا پیش‌بینی‌شده تعریف می‌شود.	فاصله یا شکاف	استافل بیم، ۱۹۸۵
به تعریف نیاز به‌عنوان خواسته نیز نزدیک‌تر است. اگرچه این دیدگاه ارزش بالایی در سنجش نیاز عمومی دارد، متغیرهای زیادی را در نظر می‌گیرد، در مدنظر قرار دادن زوایای گوناگون مساوی عمل می‌کند، افراد زیادی را در تعیین هدف در نظر می‌گیرد، اطلاعات مفیدی را در تعیین اهمیت نسبی نیازهای ممکن در اختیار قرار می‌دهد و به کار بردن آن آسان است. در این نوع طبقه‌بندی از نیاز، احتمال جابه‌جایی نیازها با تمایلات وجود دارد.	دموکراتیک	
نیاز مسیری است که در آن با در نظر گرفتن اطلاعات پیرامون وضع موجود امکان وقوع پیشرفت برای رفع نیاز را می‌توان پیش‌بینی کرد.	تحلیلی یا استنباطی	
نیاز بر پایه عدم وجود یا نقص مخرب تلقی می‌شود. در این دیدگاه نیازهای تأمین‌شده همراه با نیازهای تأمین‌نشده توأمان شناسایی می‌شوند.	تشخیصی	

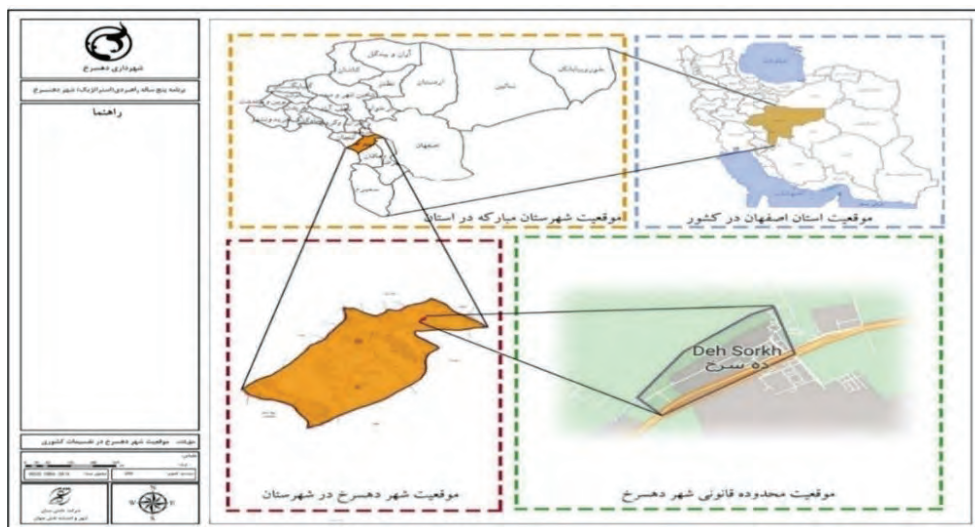
(منبع: عبداللهی، ۱۳۸۷؛ Cavenago & Trivellato, 2010)

رفتار اجتماعی طراحی گردید (ن. ک. به بخش ۲-۵ و ۳-۵) به‌منظور محاسبه حجم نمونه در سنجش نیاز و رضایت ساکنان، از فرمول کوکران استفاده شده است (حجم نمونه ۳۴۳ مورد) و نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی طبقه‌بندی‌شده با توزیع یکنواخت در سطح محله‌های شهر دهرسرخ انجام شد. همچنین برای تکمیل نیازسنجی، تحلیل‌های استنباطی انجام شده است. تحلیل داده‌های کمی در محیط نرم‌افزارهای Excel و SPSS انجام شد. پس از پیمودن مسیرهای چهارگانه و انجام تحلیل‌های مرتبط با آن‌ها، یافته‌های پژوهش با استفاده از متن و ابزارهای بصری به‌منظور تدوین الگوی توسعه فضایی محلات شهر دهرسرخ یکپارچه‌سازی شدند.

جدول شماره (۲): حجم جامعه و نمونه پژوهش

حجم جامعه	حجم نمونه	نحوه تخصیص به محلات
۳۲۳۵	۳۴۳	توزیع یکنواخت و تصادفی در سطح محلات شهر

ابزارهای گردآوری داده‌ها و اطلاعات در تولید پایه‌های نظری و فنی و نیز انجام مرحله توصیف، ترکیبی از کاوش در اسناد و بازبینی متون هستند. به‌منظور تولید بیانیه نهایی مشکلات با پیمودن مسیرهای چهارگانه (ن. ک. به مقدمه)، از مصاحبه با مسئولان به‌عنوان ذی‌نفعان و تصمیم‌گیرندگان در سیستم مدیریت شهری (شامل مدیران شهرداری، اعضای شورای اسلامی شهر، مدیران اداره‌ها و سازمان‌ها و رؤسای پایگاه‌های بسیج و روحانیون)، تحلیل ساختار فضایی شهر، واکاوی اسناد فرادست و انجام فرآیند نیازسنجی و رضایت نیاز از شهروندان دهرسرخ استفاده شده است. برون‌داد هریک از این مسیرها، بخشی از بیانیه نهایی مشکلات موجود در شهر است که در پایان مسیر انجام تحلیل‌ها، پالایش شده و به‌عنوان محتوای اصلی برای تولید سایر اسناد برنامه راهبردی به کار گرفته می‌شود. برای گردآوری داده‌های موردنیاز در مراحل نیازسنجی، از پرسشنامه ساختاریافته با پرسش‌های بسته استفاده شد که بر پایه مقیاس‌گذاری لیکرت و با هدف اندازه‌گیری

شکل شماره (۱): موقعیت جغرافیایی شهر دهسرخ در تقسیمات سیاسی

جدول شماره (۳): وضعیت اشتغال و بیکاری در سال‌ها ۱۳۹۵ و ۱۳۹۰ در شهر دهسرخ

سال	جمعیت فعال	جمعیت شاغل	درصد	جمعیت بیکار	درصد
۱۳۹۰	۱۳۴۶	۱۲۰۷	۶۷/۸۹	۱۵۷	۱۰/۳۳
۱۳۹۵	۱۵۲۱	۱۳۷۴	۹۰/۳	۱۴۷	۹/۷

(منبع: شهرداری دهسرخ، ۱۴۰۰)

کوه کوچک قرار دارد. همچنین از نظر موقعیت قرارگیری در مختصات جغرافیایی ۱۱ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی و ۶۲ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی قرار دارد (شهرداری دهسرخ، ۱۴۰۰).

شهر دهسرخ براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ ه.ش دارای ۳/۸۳۷ نفر جمعیت بوده که از این تعداد ۳/۲۲۱ نفر را جمعیت بالای ۱۰ سال تشکیل داده است که از این افراد ۳۷ درصد افراد شاغل و ۴/۸ درصد افراد بیکار بوده‌اند. تعداد بیکاران با یک روند کاهشی و تعداد شاغلان با یک روند افزایشی مختصر در سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۴/۷ و ۴۴/۷ درصد است. این آمار

۴. معرفی نمونه موردی پژوهش

شهر دهسرخ تا پیش از سال ۱۳۹۸ ه.ش. در سلسله مراتب تقسیمات شهری استان اصفهان یک روستا معرفی شده است و بر اساس مصوبه هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۷/۱۲/۲۲ به پیشنهادها شماره ۸۶ مورخ ۱۳۹۷/۱/۵ و شماره ۳۰۹۴۵ مورخ ۱۳۹۷/۲/۲۹ وزارت کشور و به استناد ماده ۱۳ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری به شهر تبدیل شد. ارتفاع شهر دهسرخ از سطح آب‌های آزاد ۱۳۶۱ متر است. همچنین این شهر از نظر طبیعی در دشتی مسطح واقع شده و تنها در قسمت جنوبی این شهر ارتفاعات

جدول شماره (۵): بیانیه نیازها بر پایه تحلیل مشکلات در اسناد فرادست و برنامه‌های محلی و منطقه‌ای

منبع	فهرست مشکلات
آمایش استان اصفهان	توزیع نامتعادل فعالیت‌های شهری و کاربرد زمین
طرح هادی روستایی	نابرابری فضایی در تراکم و پراکندگی کاربری‌های زمین شهری
طرح هادی روستایی	کاستی در شبکه ارتباطی برون‌شهری و اتصالات محدود و ناامن آن‌ها با شبکه‌های ارتباطی اصلی منطقه‌ای (اتوبان مبارکه)
طرح تفصیلی	کاستی در ارتباطات کالبدی و انسجام اجتماعی بین محلات شهر

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

جدول شماره (۶): بیانیه نیازها بر پایه تحلیل مشکلات برآمده از تحلیل ساختار فضایی شهر

مشکلات برآمده از تحلیل ساختار فضایی شهر
کمبود و مشکل دسترسی به انواع خدمات مرتبط با سکونت از قبیل درمانی، آموزشی، گذران اوقات فراغت، فضای سبز و سایر خدمات
عدم وجود پیوستگی کالبدی بین محلات شهری
دسترسی نامناسب و ناموزون به خدمات در محلات شهری
وجود زمین‌های بایر رهاشده در محلات شهر

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

بیانگر آن است با توجه به کاهش تعداد جمعیت در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۰ تعداد شاغلان افزایش یافته است، اما نرخ بیکاری همچنان وضعیت با ثباتی را تجربه می‌کند.

۵. **بحث و یافته‌ها**
 به منظور انجام تحلیل‌ها و دستیابی به پاسخ پرسش‌های مقاله، بر پایه مراحل انجام پژوهش در روش‌شناسی، مسیرهای چهارگانه دستیابی به مشکلات و نیازهای ساکنان شهر دهرسخ پیموده شده است و برون‌داد نهایی بیانیه مشکلات بر اساس نتایج برآمده از این مسیرها، با یافته‌های رضایت‌سنجی از ساکنان محلات شهر

دهرسخ یکپارچه می‌شوند. الگوی توسعه فضایی شهر دهرسخ با به‌کارگیری نتایج یکپارچه در فرایند تولید

برنامه راهبردی فضایی شهری تدوین می‌شود.
 ۱-۵- شناسایی نیازهای ساکنان بر پایه تحلیل مشکلات در شهر دهرسخ (مشکل‌یابی)

به منظور ردیابی مشکلات و نیازهای ساکنان شهر دهرسخ بر پایه تحلیل اسناد فرادست و واکاوی طرح‌های شهری (مسیر نخست)، طرح هادی روستایی، طرح جامع و طرح تفصیلی شهر در سطح محلی و طرح جامع منطقه‌ای اصفهان طرح آمایش استان در سطح منطقه‌ای بازبینی شد و مهم‌ترین مشکلات و نیازهای برآمده از آن‌ها استخراج و بازنویسی شدند (جدول شماره (۵)).

به منظور ردیابی نیازهای ساکنان شهر دهرسخ بر پایه تحلیل مشکلات ساختار فضایی شهر (مسیر دوم)،

جدول شماره (۷): بیانیه نیاز ساکنان شهر دهرسخ بر پایه تحلیل مشکلات شهر از دیدگاه ذی نفعان کلیدی و تصمیم گیرندگان

زمینه‌های موضوعی	فهرست مشکلات	فراوانی
کالبد	خطرپذیری و آسیب‌پذیری میراث تاریخی شهر به دلیل نبود نظارت برای حفاظت و ساخت‌وسازهای غیرقانونی در حریم میراث تاریخی	۸
	ازهم‌گسیختگی اجتماعی و کالبدی و دوپاره شدن شهر با عبور اتوبان مبارکه از میان شهر	۸
	وجود فعالیت‌های مزاحم شهری چون دامداری‌های در سطح شهر و با فاصله کم از بافت‌های مسکونی	۸
	کیفیت و کمیت پایین ناوگان حمل‌ونقل برون‌شهری و فقدان زیرساخت‌های لازم برای آن	۶
اقتصادی	نابرابری فضایی به دلیل توسعه‌های نامتوازن در محلات شهر (به‌ویژه محله شهرک) که باعث خالی ماندن سکونتگاه از ساکنان و کاستی در تأمین خدمات و زیرساخت‌های شهری می‌شود.	۶
	افزایش بهای زمین و هزینه تمام‌شده ساختمان ناشی از تبدیل روستا به شهر و توسعه‌های جدید در نواحی پیرامون شهر	۶
اجتماعی	مهاجرت جمعیت جوان و افزایش نسبت جمعیت سالخورده به جمعیت جوان در ساختار سنی جمعیت شهر و محلات	۴
زیست محیطی	آلودگی‌های زیست‌محیطی ناشی از فعالیت کارخانه‌های صنعتی و کارخانه قند نزدیک به شهر (به‌ویژه آلودگی هوا، آب و خاک)	۶
	الگوی نامناسب کشت و بهره‌برداری از اراضی کشاورزی	۶

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

عمومی و نیز مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای هستند. افزون بر این، رشد نامتوازن و پراکنده شهری که در اثر وجود زمین‌های بایر و رهاشده در سطح محلات، عدم انسجام و یکپارچگی محلات شهر با یکدیگر و عبور یک عامل خطی بسیار قوی در جداسازی محلات شهر از یکدیگر (اتوبان مبارکه) ایجاد شده است، به‌عنوان مشکلی اصلی در ساختار فضای شهر معرفی شده است (جدول شماره (۶)).

یافته‌های برآمده از تحلیل متون مصاحبه با ذی نفعان کلیدی و تصمیم‌گیرندگان (به‌ویژه مدیران و کارشناسان شهرداری، بخش‌داری و شورای اسلامی شهر دهرسخ، رؤسای پایگاه‌های بسیج و روحانیون) در سیستم مدیریت شهری دهرسخ (مسیر سوم) نشان می‌دهند مهم‌ترین نیازهای ساکنان شهر دهرسخ مشکلاتی،

از تحلیل استنباطی وضعیت موجود ساختار فضایی دهرسخ با استانداردهای تراکم فعالیت‌ها و سرانه‌های کاربرد زمین شهری مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران استفاده شده است. افزون بر این، چگونگی توسعه و رشد شهر (پیش و پس از تبدیل از روستا به شهر) مورد تحلیل قرار گرفت و مشکلات مرتبط با آن با سایر مشکلات در این مرحله یکپارچه شد. بر این اساس، مهم‌ترین نیازهای ساکنان شهر دهرسخ دسترسی به مرکز بهداشتی و درمانی مناسب، برخورداری از مراکز عمده‌فروشی و خرده‌فروشی متنوع در سطح محلات، دسترسی به مراکز گذران اوقات فراغت و امکانات تفریحی برای گروه‌های اجتماعی مختلف در سطح محلات و برخورداری از مراکز آموزشی مناسب و به‌روز در سطح آموزش‌های

جدول شماره (۸): ویژگی های جمعیت نمونه در سنجش نیازهای ساکنان شهر دهرسخ

جنسیت	بازه سنی	فراوانی (درصد)	بازه سنی	فراوانی (درصد)
زن	۶۰/۵	۳۰-۲۰ سال	۱۹	۴۰-۵۰ سال
مرد	۳۹/۵	۴۰-۳۰ سال	۳۳	بیش از ۶۰ سال
			۲۸/۵	۶۰-۵۰ سال
			۹/۴	

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

جدول شماره (۹): بیانیه نیازهای ساکنان شهر دهرسخ بر پایه یافته های نیازسنجی از ساکنان محلات

رتبه بندی نیازها	فهرست نیازهای ساکنان شهر دهرسخ (بر پایه نیازسنجی از شهروندان)	ارزش گذاری نیازها
۱	مراکز خرده فروشی (کتاب، پارچه، لوازم ورزشی، گل فروشی و...)	۹/۹۲
۲	مراکز خدمات عمومی (دفتر ثبت اسناد، ازدواج و...)	۹/۹
۳	مراکز تفریحی (پارک، فضای سبز و...)	۹/۸۵
۴	مراکز فرهنگی (کتابخانه، فرهنگسرا، موزه و...)	۹/۴۷
۵	مراکز بهداشتی (بیمارستان، درمانگاه و...)	۹/۰۷
۶	مراکز آموزشی (دبستان، راهنمایی و...)	۹/۰۲
۷	فروش پوشاک و لوازم منزل	۸/۵۸
۸	مراکز خدمات مالی (بانک، بیمه و...)	۸/۳
۹	مراکز ورزشی (باشگاه، زمین های ورزشی و...)	۸/۱۵
۱۰	فروش لوازم یدکی و تعمیرات اتومبیل و پمپ بنزین	۸/۰۳
۱۱	مراکز خدمات مصرف شخصی (آرایشگاه مردانه و زنانه، خشکشویی و لباسشویی و...)	۷/۴۸
۱۲	مراکز حفاظت و امنیت جامعه (پلیس، آتش نشانی و...)	۷/۱۶
۱۳	مراکز فروش غذا و رستوران	۶/۹۸
۱۴	فروش مواد غذایی	۴/۹۴
۱۵	مراکز مذهبی (مسجد، حسینیه و...)	۳/۱۴

(منبع: شهرداری دهرسخ، ۱۴۰۰)

چون ضعف همبستگی محلات و پراکندگی آن ها، کمبود سامانه های حمل و نقل همگانی، افزایش بهای زمین و ساختمان و کاهش توان و استطاعت تملک مسکن توسط ساکنان، مهاجرت جوانان و سالخوردگی جمعیت، آلودگی زیست محیطی ناشی از فعالیت کارخانه های صنعتی در حریم شهر (به ویژه کارخانه قند) و الگوی نامناسب کشت و بهره برداری از اراضی کشاورزی است (جدول شماره (۷)).

به منظور سنجش نیازهای شهروندان در دهرسخ در دو سطح محله و شهر، از روش پیمایش اجتماعی مبتنی بر اندازه گیری رفتار بر پایه مقیاس گذاری رفتاری لیکرت استفاده شد و برای گردآوری داده و اطلاعات مورد نیاز

جدول شماره (۱۰): تحلیل توصیفی شاخص رضایتمندی ساکنان از سکونت در شهر و محلات شهری دهسرخ

سطح بندی رضایت از سکونت	ارزش گذاری	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
رضایتمندی از سکونت در شهر	کاملاً ناراضی	۳۲	۱۰/۶	۱۰/۶
	نسبتاً ناراضی	۹۴	۳۱/۲	۴۱/۹
	نسبتاً راضی	۱۲۱	۴۰/۲	۸۲/۱
	راضی	۵۲	۱۷/۳	۹۹/۳
	کاملاً راضی	۲	۷/۰	۱۰۰/۰
	مجموع	۳۰۱	۱۰۰/۰	---
رضایتمندی از سکونت در محله	کاملاً ناراضی	۶۳	۲۰/۹	۲۰/۹
	نسبتاً ناراضی	۱۰۹	۳۶/۲	۵۷/۱
	نسبتاً راضی	۹۱	۳۰/۲	۸۷/۴
	راضی	۳۶	۱۲/۰	۹۹/۳
	کاملاً راضی	۲	۷/۰	۱۰۰/۰
	مجموع	۳۰۱	۱۰۰/۰	---

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

که یافته‌های آن رتبه‌بندی انواع خدمات در سطح شهر را نشان می‌دهد. در شهر دهسرخ مهم‌ترین یافته‌های آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی انواع نیازها به ترتیب شامل نیاز به ایجاد مراکز خرده‌فروشی، توسعه مراکز خدمات عمومی و مراکز فرهنگی می‌شود و سایر نیازها در رتبه‌های بعدی قرار دارند (جدول شماره (۹)).

۲-۵- سنجش رضایتمندی ساکنان محلات شهر دهسرخ

به منظور سنجش میزان رضایتمندی ساکنان از سکونت در شهر دهسرخ، همزمان با انجام پیمایش اجتماعی برای دستیابی به نیازهای آن‌ها، پرسشنامه ویژه سنجش رضایت از سکونت نیز توسط جمعیت هدف نمونه‌گیری (مشابه طرح نمونه‌گیری در نیازسنجی از ساکنان) تکمیل شد. یافته‌های رضایت‌سنجی ساکنان

از پرسشنامه ساختار یافته ویژه ساکنان بهره گرفته شد (مسیر چهارم). تعداد نمونه بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده و با هدف دستیابی به سطح اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شد (تعداد کل نمونه ۳۰۱ عدد). پاسخ‌دهندگان شامل ۶۰/۵ درصد زن و ۳۹/۵ درصد مرد هستند. همچنین حدود ۱۹ درصد از پاسخ‌دهندگان بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۳ درصد از افراد بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۲۸/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان ۴۰ تا ۵۰ سال، حدود ۹/۹ درصد بازه سنی ۵۰ تا ۶۰ سال و سن حدود ۹/۴ درصد از آن‌ها بالای ۶۰ سال است. علاوه بر این مذهب همه افراد شیعه است (جدول شماره (۸)).

به منظور اولویت‌بندی نیازهای ساکنان محلات دهسرخ، از آزمون استنباطی فریدمن استفاده شده است

جدول شماره (۱۱): بیانیه نهایی مشکلات شهر دهرسرخ (بر پایه بکارچه‌سازی مسیرهای چهارگانه سنجش نیاز و سنجش رضایت)

ردیف	بیان مشکلات	مسیر اصلی دستیابی به نیازها
۱	مهاجرت جمعیت جوان و افزایش نسبت جمعیت سالخورده به جمعیت جوان در ساختار سنی جمعیت شهر و محلات	تحلیل اسناد فرا دست
۲	فقدان اتصال مناسب و ارتباط مطلوب بین محله شهرک با محلات بالا و پایین	تحلیل ساختار فضایی شهر
۳	خطر پذیری و آسیب پذیری میراث تاریخی شهر به دلیل نبود نظارت برای حفاظت و ساخت و سازهای غیرقانونی در حریم میراث تاریخی	تحلیل ساختار فضایی شهر
۴	ازهم گسیختگی اجتماعی و کالبدی و دوپاره شدن شهر با عبور اتوبان مبارکه از میان شهر و کاستی در ارتباطات کالبدی و انسجام اجتماعی بین محلات شهر	تحلیل ساختار فضایی شهر
۵	محدودیت توسعه در سطح شهر از چهار جهت جغرافیایی به دلیل حضور اتوبان، کارخانه‌های صنعتی، اراضی کشاورزی و وجود ارتفاعات	تحلیل ساختار فضایی شهر
۶	فقدان اتصال مناسب و ارتباط مطلوب بین محله شهرک با محلات بالا و پایین (اجتماعی، اقتصادی و کالبدی)	تحلیل ساختار فضایی شهر
۷	نابرابری فضایی به دلیل توسعه‌های نامتوازن در محلات شهر (به ویژه محله شهرک) که باعث خالی ماندن سکونتگاه از ساکنان و کاستی در تأمین خدمات و زیرساخت‌های شهری می‌شود (ناپایداری فضایی)	
۸	وجود فعالیت‌های مزاحم شهری، مثل دامداری‌های در سطح شهر و با فاصله کم از بافت‌های مسکونی	تحلیل ساختار فضایی شهر
۹	کیفیت و کمیت پایین ناوگان حمل و نقل برون شهری و فقدان زیرساخت‌های لازم برای آن	تحلیل ساختار فضایی شهر
۱۰	فقدان سیستم دفع فاضلاب بهداشتی و مناسب	تحلیل ساختار فضایی شهر
۱۱	کاستی در شبکه ارتباطی برون شهری و اتصالات محدود و ناامن آن‌ها با شبکه‌های ارتباطی اصلی منطقه‌ای (اتوبان مبارکه)	تحلیل ساختار فضایی شهر
۱۲	آلودگی‌های زیست محیطی ناشی از فعالیت کارخانه‌های صنعتی و کارخانه قند نزدیک به شهر (به ویژه آلودگی هوا، آب و خاک) و ناپایداری زیست محیطی	تحلیل استاد فرا دست، تحلیل ساختار فضایی شهر
۱۳	مشارکت محدود ساکنان شهر در تصمیم‌گیری برای توسعه شهر و ناامیدی آن‌ها از نقش آفرینی در آینده و ناپایداری اجتماعی	تحلیل نیاز ساکنان
۱۴	نارضایتی ساکنان از سکونت در شهر و محلات شهری	تحلیل رضایت ساکنان
۱۵	عدم پاکیزگی و عدم وجود امنیت در محلات شهر	تحلیل رضایت ساکنان

ردیف	بیان مشکلات	مسیر اصلی دستیابی به نیازها
۱۶	کمبود یا دسترسی نامناسب ساکنان به انواع خدمات مرتبط با سکونت اعم از خرده‌فروشی، درمانی، ورزشی، گذران اوقات فراغت، آموزشی و سایر خدمات در سطح محلات و شهر	تحلیل رضایت ساکنان
۱۷	کمبود فضاهای تفریحی و گردشگری برای شهروندان	مصاحبه با ذی‌نفعان کلیدی
۱۸	کیفیت نامناسب حمل‌ونقل عمومی	مصاحبه با ذی‌نفعان کلیدی
۱۹	کمبود خدمات ایمنی و آتش‌نشانی و خدمات مرتبط با مدیریت بحران در شهر	مصاحبه با ذی‌نفعان کلیدی
۲۰	وجود فعالیت‌های مزاحم شهری، مثل دامداری‌های در سطح شهر و با فاصله کم از بافت‌های مسکونی	مصاحبه با ذی‌نفعان کلیدی
۲۱	افت کیفیت فضاهای آموزشی موجود در شهر و کمبود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای	مصاحبه با ذی‌نفعان کلیدی

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

از سکونت در شهر دهسرخ و محلاتی که در آن ساکن هستند، بیانگر این واقعیت است که میزان نارضایتی ساکنان از سکونت در شهر دهسرخ بیشتر است (۴۲ درصد نارضایتی در برابر ۱۸ درصد رضایتمندی) و شدت نارضایتی از سکونت در محلات بیشتر می‌شود (۵۷ درصد نارضایتی در برابر ۱۳ درصد رضایتمندی). افزایش قابل توجه نسبت افرادی که در سطح محلات نسبت به سطح شهر، گزینه کاملاً ناراضی را انتخاب کرده‌اند (۲۰ درصد در برابر ۱۰ درصد) شدت تفاوت سطح رضایتمندی ساکنان در سطح محلات را نسبت به شهر بیشتر نشان می‌دهد (جدول شماره ۱۰)).

مهم‌ترین زمینه‌های موضوعی ایجاد نارضایتی در شهر دهسرخ و محلات آن کمبود امکانات و خدمات مرتبط با سکونت (چون مراکز ارائه خدمات رفاه عمومی و مالی، خدمات مرتبط با گذران اوقات فراغت و فعالیت‌های تفریحی، خدمات مرتبط با مراکز خرده‌فروشی، فروشگاه‌ها و خدمات تعمیرگاهی) حس ناامنی و ناامیدی نسبت به اثرگذاری ساکنان در تصمیم‌ها و مشارکت در بهبود شرایط زندگی در آینده هستند که ماهیت زیرساختی و اجتماعی در ساختار فضایی شهر دارند. نارضایتی از نظافت و پاکیزگی شهر و محلات آن، که با سلامت محیط سکونت مرتبط می‌شود، نیز اثر قابل توجهی در افزایش شدت نارضایتی (به‌ویژه در سطح محلات) دارد (جدول شماره ۱۱)).

۳-۵- تحلیل یکپارچه نیازهای ساکنان و رضایتمندی آن‌ها

بیانیه نهایی مشکلات محصول تحلیل یکپارچه بیانیه‌های نیاز (مسیرهای چهارگانه) و بیانیه رضایت ساکنان شهر دهسرخ از سکونت در این شهر است که با ترکیب اولویت‌بندی آن‌ها و دستیابی به مهم‌ترین مشکلات، زمینه را برای تدوین الگوی توسعه فضایی شهر دهسرخ در چهارچوب رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهری است. در یک نگاه کل‌نگر نسبت به بیانیه نهایی مشکلات در شهر دهسرخ (جدول

کاهش زمینه‌های تولید آلاینده‌های زیست‌محیطی، افزایش سطح مشارکت و آگاهی ساکنان در زمینه‌های برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و افزایش انسجام کالبدی و همبستگی اجتماعی در سطح شهر و محلات هستند. افزون بر این، پایه‌گذاری الگوی توسعه بر اساس مفاهیم سه‌گانه توسعه پایدار، محله‌محوری و مشارکت عمومی، امکان هدایت و کنترل دستورکارهای توسعه را در یک چهارچوب منسجم نظری و عملی فراهم می‌کند (جدول شماره (۱۲)).

نتیجه‌گیری

ویژگی‌های الگوی توسعه فضایی در یک شهر کوچک که در مرحله گذار از روستا به شهر است، از الگوی توسعه فضایی در سایر شهرها (که سابقه طولانی‌تری در برخورداری از سیستم مدیریت شهری دارند) متمایز است. در شهر دهرسرخ (به‌عنوان شهری کوچک و در حال گذار از ساختار فضایی روستایی به شهری) ضرورت مداخله در دو سطح محله و شهر و توسعه همزمان آن‌ها اهمیت زیادی دارد، به‌گونه‌ای که امکان افزایش سطح رضایتمندی ساکنان را از سکونت در محله و شهر افزایش دهد و مانع مهاجرت (به‌ویژه مهاجرت گروه‌های سنی جوان) از شهر شود. افزایش امید به آینده توسعه شهر و افزایش سهم ساکنان در شکل‌گیری آن زمینه‌های افزایش همبستگی اجتماعی و ارتقای مشارکت عمومی را، که برای حرکت در مسیر توسعه پایدار اهمیت بنیادین دارند، فراهم می‌کند. بهبود انسجام کالبدی شهر نقش قابل توجهی در شکل‌گیری هویت و حس تعلق ساکنان محلات شهر دارد و به تقویت ارتباط بین محلات و ساکنان آن‌ها می‌انجامد. بهبود رفاه و آسایش زیست ساکنان در ارتباط مستقیم با تأمین خدمات مرتبط با سکونت (به‌ویژه خدمات گذران اوقات فراغت، انواع خرده‌فروشی، آموزشی

شماره (۱۱))، ناپایداری در ابعاد کالبدی، اجتماعی و زیست‌محیطی شهر محصول کمبود خدمات و ضعف در دسترسی عادلانه به آن‌ها در سطح شهر، ضعف مشارکت اجتماعی و آلودگی‌های محیطی است که با نامتعادل بودن الگوی رشد شهری و پراکندگی ساختار کالبدی و اجتماعی تشدید شده است. همگرایی در یافته‌های برآمده از مسیرهای چهارگانه سنجش نیاز و یافته‌های سنجش رضایت (همسویی در تأکید بر ناپایداری توسعه و ضعف در انسجام کالبدی و اجتماعی)، بیانگر اطمینان از دستیابی به مهم‌ترین مشکلات و زمینه‌های موضوعی راهبردی در الگوی توسعه فضایی شهر دهرسرخ است.

۴-۵- تدوین الگوی راهبردی توسعه فضایی

شهر دهرسرخ (بر پایه رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهری)

الگوی راهبردی توسعه فضایی شهر دهرسرخ بر پایه رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضایی شهری مشکل‌سو تدوین شده است. در این رهیافت، سطح راهبردی از بیانیه‌های چشم‌انداز، راهبردها، اهداف کلان و سیاست‌ها تشکیل می‌شود و زمینه را برای دستیابی به زمینه‌های موضوعی راهبردی مداخله در شهر و تدوین سطح عملیاتی و اجرایی فراهم می‌کند. فرایند دستیابی به اهداف خرد و کلان با استفاده از فن درخت مناسب و برقراری ارتباط سلسله‌مراتبی و منطقی بین سطوح مختلف انجام شده است (حرکت از خرد به کلان). به‌منظور دستیابی به راهبردها و سیاست‌ها از فن ساختار شکست کار و برقراری ارتباط سلسله‌مراتبی و منطقی بین سطوح برنامه از کلان به خرد بهره‌جسته شده است. مهم‌ترین زمینه‌های مداخله در روند توسعه شهر دهرسرخ در سطح سیاست‌گذاری، افزایش سطح دسترسی به انواع خدمات وابسته به سکونت،

جدول شماره (۱۲): الگوی توسعه فضایی شهر دهسرخ بر پایه رهیافت برنامه‌ریزی راهبردی فضایی مشکل‌سو (مبتنی بر نیازسنجی و رضایت‌سنجی ساکنان)

ردیف	بیانیه نهایی مشکلات	اهداف خرد	اهداف کلان	موضوعات راهبردی	راهبردها	سیاست‌ها
۱	کاهش متوسط نرخ رشد سالیانه شهر و رشد منفی جمعیت	جلوگیری از روند کاهشی جمعیت	دستیابی به نرخ رشد مثبت	جذب جمعیت در شهر دهسرخ	جبران کمبود سرانه‌های خدماتی	افزایش سطح برخورداری از خدمات و امکانات شهری در سطح محلات
		برنامه‌ریزی برای جذب جمعیت				بهبود وضعیت اشتغال به‌منظور افزایش رفاه
۲	کمبود فضاهای گذران اوقات فراغت برای شهروندان	ایجاد قرارگاه‌های رفتاری	ایجاد فضاهای شهری جدید	های جبران کمبود سرانه خدماتی	های بهبود وضعیت سرانه خدماتی	
۳	کاستی در امکانات و خدمات شهری	ارتقای امکانات آسایشی در فضاهای شهری	ایجاد فضاهای شهری در جهت افزایش حضورپذیری شهروندان در شهر	توسعه امکانات و خدمات شهری	افزایش حضور افراد در فضاهای شهری	
		بهبود جذابیت‌های محیطی				
۴	فقدان اتصال مناسب و ارتباط مطلوب بین محله شهرک با محلات بالا و پایین	تقویت مسیرهای ارتباطی بین محلات	مسیرهای ارتباطی بین محلات	دسترسی روان	ایجاد دسترسی کالبدی بین محلات شهری	افزایش دسترسی کالبدی بین محلات شهری
۵	ازهم‌گسیختگی کالبدی و اجتماعی بین محلات	ارتقای وضعیت حس تعلق در ساکنان	ایجاد یکپارچگی هویت شهروندی	پایداری اجتماعی	ایجاد هویت شهروندی در بین ساکنان	افزایش همبستگی اجتماعی در بین ساکنان
۶	وضعیت نامناسب پیاده‌روها	ایجاد پیاده‌رو در مسیرهای اصلی	ساماندهی شبکه مسیر پیاده در شهر	دسترسی روان	تقویت پیوستگی شبکه مسیر پیاده	بهبود وضعیت کیفی مسیر پیاده
۷	ساخت وسازهای غیرقانونی نزدیک به میراث تاریخی	حفظ و توسعه میراث تاریخی موجود	کنترل ساخت‌وساز غیرقانونی در شهر	ساماندهی میراث تاریخی در جهت افزایش پایداری محیطی	افزایش کنترل و نظارت	
۸	وجود برخی کاربری‌های مزاحم مانند دامداری‌های در سطح شهر با فاصله کم از بافت مسکونی	انتقال کاربری‌های دامداری از سطح محیط مسکونی	تأمین سازگاری بین کاربری‌های شهری	پایداری و کیفیت زندگی	ساماندهی کاربری‌های مزاحم در بافت‌های مسکونی	کاهش تعداد دامداری‌های موجود در بافت مسکونی طی برنامه‌های مدون
۹	فقدان سیستم دفع فاضلاب بهداشتی	کنترل وضعیت چاه‌های جذبی	ساماندهی وضعیت فاضلاب‌های شهری	ساماندهی آلودگی‌های محیطی	کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی	
۱۰	آلودگی زیست‌محیطی ناشی از کارخانه‌های صنعتی و کارخانه قند نزدیک به شهر	کنترل میزان آلودگی صوتی	کنترل میزان آلودگی‌های محیطی	ساماندهی آلودگی زیست‌محیطی ناشی از کارخانه‌های صنعتی و کارخانه قند	کنترل آلودگی‌های محیطی	کاهش آلودگی‌های محیطی
۱۱	مشارکت محدود ساکنان شهر	ایجاد ارتباط بین سیستم مدیریت شهری و شهروندان	بهبود وضعیت مشارکت مردمی در شهر	شهروندان مشارکت‌پذیر	افزایش مشارکت مردمی با شهرداری	افزایش شفافیت و همکاری در سیستم مدیریت شهری
					ایجاد و حفظ پیوسته روابط دوسویه با شهروندان برای اعتمادسازی و افزایش مشارکت مردم با یکدیگر	سیستم مدیریت شهری و شهروندان
۱۲	عدم وجود امنیت در محلات شهر دهسرخ	کنترل وضعیت فضاهای غیرقابل دفاع	ساماندهی بافت شهری به‌منظور افزایش امنیت در محلات	محیط شهری امن	کنترل و نظارت بر فضاهای شهری	افزایش حضور شهروندان در بافت‌های شهری
						افزایش حضورپذیری بافت شهری

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

دوم: توسعه شهری براساس بهبود کمی و کیفی ظرفیت‌های سیستم مدیریت شهری و خدمات شهری کلان

در سطح شهری سیاست‌هایی، چون افزایش شفافیت و همکاری در سیستم مدیریت شهری، افزایش ارتباط بین سیستم مدیریت شهری و شهروندان، افزایش آگاهی و اعتماد ذی‌نفعان جهت همکاری و مشارکت آن‌ها در فرایند توسعه شهری، افزایش حضور شهروندان در تصمیم‌گیری در شکل‌گیری الگوی توسعه فضایی شهر دهرسخ نقش کلیدی دارند. افزون بر این، افزایش درآمدهای پایدار شهرداری به‌منظور افزایش کیفیت خدمات‌رسانی، گسترش خدمات الکترونیک و ارتقای مشارکت عمومی در بسترهای فضای مجازی و زمینه‌سازی برای جذب و استقرار خدمات مالی، اداری و انتظامی در سطح شهر تسهیل‌کننده مسیر پیاده‌سازی و اجرای الگوی توسعه فضایی شهر دهرسخ هستند.

منابع

۱. جوانی، کاوه. (۱۳۸۱). مدیریت برنامه‌ریزی و کنترل پروژه. مجله تدبیر. شماره ۱۲۱.
۲. حاج شیر محمدی، علی. (۱۳۸۵). مدیریت و کنترل پروژه (کاربرد روش‌های CPM، PERT و GERT و PN). اصفهان: جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی اصفهان.
۳. دلاور، علی. (۱۳۸۱). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: انتشارات ارسباران. چاپ چهارم.
۴. رعنائی، احد. (۱۳۸۹). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری منطقه نمونه گردشگری دیمه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای دانشگاه هنر اصفهان به راهنمایی دکتر مهین نسترن.

و مبادلات مالی و اقتصادی) و فراهم شدن دسترسی متعادل و متوازن به آن‌ها در کل سطح شهر است. گنجاندن دستورکارهای مرتبط با کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی بدون آسیب رساندن به رونق فعالیت‌های اقتصادی موجود در شهر و پیرامون آن نیز نقش کلیدی در بهبود الگوی توسعه فضایی شهر دارد و زمینه را برای ارتقای سطح پایداری توسعه در شهر دهرسخ فراهم می‌کند. برپایه الگوی توسعه فضایی در شهر دهرسخ، پیشنهادها برای سیاست‌گذاری و توسعه شهری و ارتقای سطح رضایتمندی ساکنان و تأمین نیاز آن‌ها در دو سطح محلی (محله و واحدهای همسایگی) و شهری (شهری و نواحی پیرامون آن) طبقه‌بندی شده‌اند. مهم‌ترین پیشنهادها را به‌صورت فشرده این‌گونه می‌توان معرفی کرد:

نخست: توسعه محلی براساس بهبود کمی و کیفی مرکز خدمات‌رسانی در سطح واحد همسایگی و مرکز محله

در سطح محلی سیاست‌هایی، چون توزیع عادلانه خدمات شهری، بهبود وضعیت اشتغال به‌منظور افزایش رفاه، بهبود وضعیت سرانه‌های خدماتی، افزایش حضور افراد در فضاهای عمومی، افزایش دسترسی کالبدی بین محلات شهری، افزایش همبستگی اجتماعی در بین ساکنان محلات، بهبود وضعیت کیفی مسیر پیاده (مناسب‌سازی شهر جهت تردد شهروندان کم‌توان و بهبود پیاده‌روها)، افزایش کنترل و نظارت بر ساخت‌وسازها، انتقال دانداری‌های موجود در بافت مسکونی محلات، بهبود سیما و منظر ساختمان‌ها و تعیین تکلیف زمین‌های رهاشده و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی و نظافت و پاکیزگی محلات زمینه را برای ارتقای انسجام اجتماعی و کالبدی محلات و بهبود مشارکت عمومی ساکنان فراهم می‌کنند.

5. زیاری، کرامت‌اله و حافظ مهدنژاد و فریاد پرهیز. (۱۳۸۸). مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری. انتشارات دانشگاه چابهار.
6. صرافی، مظفر. (۱۳۸۰). رضایت‌سنجی شهروندان با تکیه بر میزان مداخلات سیستم مدیریت شهری. فصلنامه صفا.
7. عبداللهی ثابت، مهدی. (۱۳۸۷). معیارهای پایداری در محله مسکونی و کیفیت تحقق کالبدی آنها، بررسی تطبیقی محله نارمک و راه آهن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه هنر اصفهان.
8. عبدی دانشپور، زهره. (۱۳۸۷). معرفی رهیافت گام به گام مشکل‌یابی-مشکل‌گشایی پیشنهادی مقدماتی برای آزمون شیوه تدبیرشده مشکل‌یابی در شهر تهران. نشریه هنرهای زیبا. شماره ۳۶، ۵-۱۶.
9. عبدی دانشپور، زهره. (۱۳۸۷). درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
10. عبدی دانشپور، زهره. (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی راهبردی و برنامه‌ریزی اختیار راهبردی، ویژگی‌ها، تفاوت‌ها و پیش‌شرط‌ها. فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۱۴، ۲۳-۱۴.
11. کریمی، تورج. (۱۳۸۵). مدل‌های نوین ارزیابی عملکرد سازمانی. مجله تدبیر، شماره ۱۷۱، ۲۶-۲۷.
12. Albrechts, Louis (2004). "Strategic (spatial) planning reexamined." *Environment and Planning*, 743-758.
13. ryson, J.(1995). "Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining, orga 380 National Achievement, Revised and Edited, Jossey-Bass Publishers, San Frsancisci, CA."
14. Buyukdamgaci, alogan, and Yetis Nuket (2006). "Defining Strategic Objectives: A Methodology Suited for Public Organizations." *Total Quality Management*, 669-684.
15. Cavenago, D, و B Trivellato (2010). "Organising Strategic Spatial Planning: Experiences from Italian Cities." *Space and Polity*, 167-188.
16. Dickson, Eric, Judy L. Baker, Daniel Hoornweg, and Asmita Tiwari (2019). *URBAN RISK ASSESSMENTS: Understanding Disaster and Climate Risk in Cities*. Washington, D.C.: The World Bank,
17. Hutter, w, and T Wiechmann (2022). "Back to the Future – Emergent Strategies in Strategic Spatial Planning." *International Conference: Regional Growth Agendas. Regional Studies Association*
18. Rock, john (2012). *Strategic Planning Concept and rationale*. international Institute,
19. Steinberg, F. (2002). "Strategic urban planning in Latin America: experiences of building and managing the future, HIS. Rotterdam, Netherland."
20. UNISDR (2012). *Disaster Reduction in Africa: ISDR Informs. Overall Guidance and Supervision: Pedro Basabe, United Nations International Strategy for Disaster Reduction Regional Office for Africa.*
21. vasilevska, I , m vasic (2009). "STRATEGIC PLANNING AS A REGIONAL DEVELOPMENT POLICY MECHANISM EUROPEAN CONTEXT." *SPATIUM international revie*, 19-26.
22. Wilhite, Donald, Michael Hayes, and

Drought and Water Crises, by Donald A Wil-
hite, 93-135. Boca Raton: CRC Press.

Cody Knutso (2005). "Drought Preparedness
Planning: Building Institutional Capacity." In

نحوه ارجاع به این مقاله:

مرادی چادگانی، داریوش، سلطانی، نرگس، راست قلم، نیلوفر، ایرجی آسیابادی، کیخسرو. (۱۴۰۳). الگوسازی توسعه فضایی در شهرهای کوچک بر پایه سنجش نیاز ساکنان (مورد مطالعه: شهر دهرسرخ). پژوهشهای فضا و مکان در شهر. ۸(۳۱)، ۹۲-۷۵. <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2044044.1081>

DOI: <https://doi.org/10.22034/jspr.2025.2044044.1081>

URL: https://jspr.jdisf.ac.ir/article_719726.html

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by Journal of Urban Studies on Space and Place.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)).

